

DEVLET ELİYLE TİYATRO ÖĞRETİM VE EĞİTİMİ

Prof. Bedrettin TUNCEL

(Ankara Üniversitesi)

Simpozyumun ana konusu olarak seçilen “*tiyatro öğretimi ve eğitimi*”nde geçen iki sözcük, “öğretim” ve “eğitim” sözcükleri, giderek birbirinin yerine kullanılır olmuştur. Bunlardan “eğitim” sözcüğünün “öğretim” yerine daha sık, daha çok kullanıldığı da gözden kaçmıyor. Bütün dillerde aşağı yukarı halk ağız lâtincesi “*insignare*” ile klâsik “*insignire*”nin göstermek, belli etmek anlamına bağlanan bu sözcük, özellikle bilgileri öğretmek, öğrenmek isteyene aktarmak eylemi, sanatı anlamına kullanılıyor. “Eğitim” sözcüğüne gelince, gene lâtinedeki “*educatio*” karşılığı olarak, Batı dillerine geçen ve dilimizde eskiden “terbiye”, günümüzde de “eğitim” biçiminde geçen bir sözcük olarak, gene de belirtmeliyim, “öğretim”in yerini almış, böylelikle de anlam ayrıntıları kalmamıştır. Oysa, bilindiği ya da bilinmediği gibi, “eğitim”den anlaşılan asıl anlam, insanın gelişmesini, olgunlaşmasını sağlayacak olanakların bütünüdür. Kısacası, ister tiyatro eğitimi, ister herhangi bir sanat dalının eğitimi söz konusu olsun, sağlam bir öğretim olmadan, o önemli basamak çıkılmadan, gerçek anlamında bir eğitime kavuşulamıyacağı apaçık bir gerçektir.

Tiyatro eğitimi, devlet eliyle düzenlenen bir tiyatro öğretiminin yararlanır elbette. Bizde bu türlü eğitim özellikle Cumhuriyet dönemimizde değerini kazanmış, Atatürk’ün her zamanki uzakgörüşlüğü ile, batılı anlayışta ve çağın isterlerine uygun bir tiyatro öğretiminin temelleri üzerine oturtulmuştur. İstanbul Şehremini Cemil Paşa gibi çok kültürlü ve anlayışlı bir insanın Birinci Dünya Savaşı’ndan önce girişimiyle ve 1914 haziranında İstanbul’a çağrılan ünlü Fransız tiyatro adamı Andre Antoine’ın çalışmalarıyla temeli atılan Darülbedayi’nin, sözünü ettiğimiz tiyatro öğretim ve eğitiminin başlangıçlarında bulunduğunu burada kesinlikle belirtmeliyiz. Tiyatro tarihimizde artık değerli, güzel yerini alan bu kuruluşta, sahne sanatlarıyla

ilgili dersler verildiğini; Muhsin'in girişimleriyle tiyatro öğretimi, daha iyisi, tiyatro eğitimi yapıldığını; Cemil Paşa'nın tiyatro ve müzik alanlarında bir konservatuvar kurma düşüncesiyle eyleme geçtiğini; böylece çok değerli bir sanat kolunu başıbozukluktan kurtarmak için çabalar harcadığını hatırlarsak, bizde tiyatro öğretim ve eğitiminin başlangıçlarını belirlemiş oluruz. Antoine'ın uzmanlığı ile kurulmak istenen, Birinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesiyle aksayan bu girişimin programlarına dikkatle bakılırsa, çağcıl bir anlayışla hazırlandığı gözden kaçmaz.

Cumhuriyet dönemimizin elli yılında, batılı anlayıştaki sanat kuruluşlarımız içinde Ankara Devlet Konservatuvarı'nın açılması; ilk kuruluş yıllarında Paul Hindemith, Carl Ebert, Muhsin gibi değerlerin raporlarına, görüşlerine, öğütlemelerine, çalışmalarına saygı gösterilmesi, bu sanat ocağının Türk tiyatrosunu kalkındırıcı sonuçlar almasını sağladığı kanısındayım. O günlerin heyecanını sürdürdüğümü müzüm sanmıyorum. *Devlet'in daha yakın, daha sıcak, daha anlayışlı ve geniş yardımlarının gerektiği inancını taşıyorum.* Bugünkü tutumla o fidanlığın giderek kuruması olasılığı da ortaya çıkabilir . . .

Günümüzde birçok ülkelerde devletin kültür işlerinde sözü olması, kültür yaratmak için değil; yaratılmasına yardımcı olmak içindir. Devlet yardımı olmadan çeşitli sanat kollarında yurt ölçüsünde etkili olmak, tiyatroyu halka ulaştırmak, yaymak olanağı hemen hemen yoktur. Bu öğretim ve eğitimin gerçek bir anlayış ve özgürlük havası içinde verilmesinin de en önemli koşul olduğunu da unutmamalıyız. Sanat, hele tiyatro sanatı sözkonusu olunca, devletin yön ve düzen vermek istemesi, sanatı kendi aklınca, kendi bildiği gibi güdümlü duruma getirmek istemesi, sanatı da, sanatçıyı da, öğretim ve eğitimi de köstekler, çökertir. Devlet, elbetteki otoriterdir, bunu yitirmemesi gerekir; sanat üzerinde hakkı, benimdir diyecek payı yoktur; sanata karşı görevleri vardır, çünkü sanat, tiyatro sanatı ulusun ortak malıdır; bu ortak malı korumak, geliştirmek, zenginleşmesine yardımcı olmak; çağdaşlarına ve yetiştireceklere el uzatmak; yaratıcı sanat gücünü beslemek zorundadır.

Tiyatro öğretimi ve eğitiminin Üniversitelerimiz programlarına girmiş olması, hele kendi kendine yeter inceleme ve araştırma enstitülerinin kurulması, bu alanda atılmış en sağlam, en verimli adımlardır.